

جوزیه کامپانیله

ترجمه از فرانسوی: حمید مرادی

مردم‌شناسی اقوام
و مذاهب کردستان

سفرنامه پدر جوزیه کامپانیله
از کردستان قرن نوزدهم

افکار جدید

- سرشناسه :
عنوان و نام پدیدآور :
مشخصات نشر: تهران:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضعیت فهرست‌نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده‌بندی کنگره:
رده‌بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:
- کامپانيله، جوزپه، ۱۷۶۲-۱۸۳۵م. 1835-Campanile, Giuseppe, 1762
مردم‌شناسی اقوام و مذاهب کردستان: سفرنامه پدر جوزپه کامپانيله از کردستان قرن نوزدهم/نویسنده:
جوزپه کامپانيله؛ ترجمه از ایتالیایی به فرانسوی: توماس بوآ؛ ترجمه از فرانسوی: حمید مرادی.
افکار جدید، ۱۳۹۹
۱۷۰ص:؛ ۹۸۱۹/۵سم
مجموعه مردم‌شناسی ایران؛ ۱۰
۹۷۸-۶۲۲-۷۳۵۶۲۷-۴
فیبا
عنوان اصلی: Histoire DU Kurdistan.
کامپانيله، جوزپه، ۱۷۶۲-۱۸۳۵م. -- سفرها ها -- ایران - کردستان
Travels -- Iran -- Kurdistan -- 1835-Campanile, Giuseppe, 1762
سفرنامه‌های ایتالیایی
Travelers' writings, Italian
کردستان -- سیر و سیاحت -- قرن ۱۳ق
Kurdistan (Iran: Province) -- Description and travel -- 19th century
بوآ، توماس، ۱۸۹۰-۱۹۷۵م
1975-Bois, Thomas, 1890
مرادی، حمید، ۱۳۵۱-، مترجم
DSR۲۰۴۷
۷۲۹۲۰۷۰

Histoire du Kurdistan
Giuseppe Campanile

مردم‌شناسی اقوام و مذاهب کردستان

(سفرنامه پدر جوزپه کامپانيله از کردستان قرن نوزدهم)

نویسنده: جوزپه کامپانيله

مقدمه و ترجمه از ایتالیایی به فرانسوی: توماس بوآ

ترجمه از فرانسه: حمید مرادی

(استادیار گروه زبان فرانسه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنج)

مردم‌شناسی اقوام و مذاهب کردستان سفرنامه پدر جوزپه کامپانیله از کردستان قرن نوزدهم

نویسنده: جوزپه کامپانیله
مقدمه و ترجمه از ایتالیایی به فرانسوی: توماس بوآ
ترجمه از فرانسوی به فارسی: حمید مرادی
(مجموعه مردم‌شناسی ایران - ۱۰)

ویراستار: فاطمه کلانتری
نمایه‌ساز: مینا مغانلو
نمونه‌خوان: سروین هنرور
دبیر گرافیک: سیده سمانه حسن‌زاده
چاپ و صحافی: پردیس دانش

تیراژ: ۳۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول ۱۴۰۱
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۵۶-۲۷-۴
بها: ۱۰۰۰۰ تومان

مکان انتشار: تهران، خیابان نواب صفوی شمال، نبش آذربایجان، جنب ایستگاه
متروی نوا، برج گردون، ورودی شمال، طبقه ی نهم، واحد ۹۰۳
کدپستی: ۱۳۱۹۶۵۳۸۸۶
تلفن دفتر و دورنگار: ۰۲۱۶۶۲۸۳۳۱۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

- nashreafkar@gmail.com
- @nashreafkar
- nashreafkar
- Fidibo.com/nashreafkar
- Taaghche.ir/nashreafkar

فهرست مطالب

دیگری کُرد از نگاه مبلغ مسیحی.....	۱
یادداشت مترجم ایرانی.....	۷
مقدمه مترجم فرانسوی.....	۱۱
فصل اول: توصیف کردستان، موقعیت، وسعت و حکومت.....	۱۵
فصل دوم: امارات کردستان و قلمرو آنان.....	۱۹
فصل سوم: عقاید کردها در خصوص دین خود.....	۵۷
فصل چهارم: ساکنان کردستان.....	۹۹
فصل پنجم: کردهای صحرانشین.....	۱۱۱
فصل ششم: کردهای مسیحی.....	۱۱۵
فصل هفتم: مسلمانان بادیه‌نشین.....	۱۲۱
فصل هشتم: دیگر فرقه‌های شرقی.....	۱۳۱
فصل نهم: اهمیت نظامی، سیاسی و تجاری کردستان.....	۱۳۷
پیوست: ترانه کردی.....	۱۴۳
نمایه.....	۱۴۵

دیگری کرد از نگاه مبلغ مسیحی

هیچ متن غیرایدنولوژیکی وجود ندارد و همه متون، ورای معنا و سطح ظاهری، آغشته به ایدنولوژی هستند. از این رو، فراتر از فهم هر متن، بایستی با اتخاذ رویکردی انتقادی، به دنبال سویه‌های ایدنولوژیک آن گشت. این امر، به خصوص، آنجایی نمود بیشتری می‌یابد که متون تولیدشده درباره «دیگری» است و نه «خودی». جنگ ایدنولوژی‌ها در سطح متون همواره به دنبال بازنمایی فرهنگ‌های مختلفی است که با اهداف اقتصادی و استعماری همسو هستند. بر این اساس، قدرت‌های غربی از زمان پیدایش نخستین امواج مدرنیته و مواجهه با غیراروپاییان، تلاش نموده‌اند تا غرب و شرق را به صورت کلیت‌هایی یکپارچه و یکسان صورت‌بندی کنند؛ کلیت‌هایی برساخته که بر اساس دوگانه فرادست/فردست بنا نهاده شده‌اند. نظامی بازنمایی شده که جهان را برحسب نوعی دوگانگی ساده، یعنی غرب و شرق، به تصویر می‌کشد و در آن غرب مساوی است با شهری، عقلانی، متمدن، توسعه‌یافته، اصیل، بافرهنگ و به‌طور کلی «انسان» و در مقابل، شرق مترادف است با روستایی، عاطفی، عقب‌افتاده، توسعه‌نیافته، غیراصیل، بی‌فرهنگ و روی هم رفته «نانسان». این نظام بازنمایی‌ها در همه نوع متنی یافت می‌شود؛ از موسیقی گرفته تا تصویر و کتاب. در این میان، کتاب‌ها و به‌ویژه متون تولیدشده به دست نخستین غربیانی که از مناطق خارج از غرب و مناطق مختلف آن دیدن کرده‌اند، حائز اهمیت بسیاری است. از نخستین این غربیان می‌توان به سیاحان، تجار و مُبلغان مذهبی و به اصطلاح میسیونرها (مبلغان مسیحی) اشاره نمود که معمولاً به خاطر علاقه یا توانمندی خاصی که در حوزه‌های دیگر داشته‌اند، هم‌زمان با تبلیغ، به نوشتن خاطرات یا توصیفات تاریخی، فرهنگی،

جامعه‌شناختی یا مردم‌شناختی از جامعه میزبان مبادرت ورزیده‌اند. در واقع، مبلغان با انگیزه‌های دینی و گاه اقتصادی و سیاسی تلاش داشته‌اند تا دانشی جهان‌شمول و طبیعی دربارهٔ غیرمسیحیان تولید کنند؛ دانشی که در بسیاری از موارد ادیان و مذاهب غیرمسیحی را خرافاتی، بدوی و ساده و برعکس، دین مسیحیت و شاخه‌های مختلف آن را عقلانی، علمی، مدرن و پیچیده به تصویر می‌کشد. به عبارت دیگر، مبلغان با ایجاد خط تمایزی میان «ما» و «آن‌ها» و با استفاده از استراتژی‌های برجسته‌سازی و به‌حاشیه‌رانی، ویژگی‌های مثبت خود را برجسته می‌کنند و ویژگی‌های منفی خود را به حاشیه می‌رانند و در سوی مقابل، ویژگی‌های مثبت ادیان دیگر، در اینجا اسلام، را به حاشیه رانده و ویژگی‌های منفی آن‌ها را برجسته می‌سازند. در این بستر و اوضاع و احوال است که بایستی دست به خوانش متون شرق‌شناسانه زد تا بتوان لابه‌لای سسطوری را دید که نویسندگان معمولاً تلاش دارند آن‌ها را پنهان سازند و به چیزهایی پی برد که متن ناگفته گذاشته است.

از دیرباز کردها و نیز آداب و رسومشان، همانند سایر ملت‌های غیرغربی، دست‌مایهٔ توصیفات شرق‌شناسانه بوده‌اند؛ توصیفات که تجار، سیاحان، مبلغان و... به شیوه‌های مختلفی از کردها و فرهنگ‌شان ارانه کرده‌اند. این توصیفات دست‌مایهٔ کار بسیاری از مطالعاتی بوده‌اند که بعدها با رویکردهای جامعه‌شناسانه، مردم‌شناسانه، تاریخی و... دربارهٔ کردها نوشته شده است. برای نمونه، در این باره می‌توان از کتاب سفرنامهٔ کلودیوس جیمز ریچ^۱ به کردستان نام برد^۲ که مارتین وان بروین سن^۳ بعدها در کتاب جامعه‌شناسی مردم کرد^۴ بسیار از آن بهره برده است.^۵ مضاف بر این، کردستان از دیرباز مرکز توجه اهداف دینی نیز بوده است؛ به همین دلیل، یکی از مناطق بکر برای تبلیغ دین مسیحیت به شمار می‌رفته است. در جریان این تبلیغ، گاه متونی نیز به‌شکل خاطره، سفرنامه و... تولید شده است که

1 Claudius James Rich (1787-1821)

2 *Narrative of a Residence in Koordistan, and on the Site of Ancient Nineveh* (1820)

کلودیوس جیمز ریچ، سفرنامهٔ کلودیوس جیمز ریچ (بخش مربوط به کردستان)، ترجمهٔ حسن جاف، تهران، انتشارات ایران‌شناسی.

3 Claudius James Rich (1787-1821)

4 Martin van Bruinessen (1946-)

5 *Agha, shaikh, and state: the social and political structures of Kurdistan* (1992)

مارتین وان بروین سن، جامعه‌شناسی مردم کرد (آغا، شیخ و دولت): ساختارهای اجتماعی و سیاسی کردستان، ترجمهٔ ابراهیم یونسی، تهران، نشر پانید.

هم به لحاظ علمی ارزشمند است و هم باید با رویکردی انتقادی به خوانش آن‌ها دست زد. یکی از این متون، کتاب حاضر، یعنی کتاب تاریخ کردستان^۱، است که جوزپه کامپانیله^۲، کشیش مسیحی ایتالیایی، در سال ۱۸۱۸ آن را به چاپ رسانده است. اثر حاضر یکی از نخستین کتاب‌هایی است که از مبلغی مسیحی و با رویکردی دینی دربارهٔ کردها، آداب و رسوم و فرهنگ و باورشان به فارسی ترجمه شده است؛ از این رو، بسیار حائز اهمیت است. این کتاب اگرچه روایتی کاملاً دینی دارد، از جامعیت خاصی نیز برخوردار است و در سه بخش به توصیف امارت‌های مختلف کردستان، عقاید و باورهای کردها و همچنین معرفی اقوام و فرقه‌های ساکن در کردستان پرداخته است. ارزشمندی این کتاب از آن جهت است که نویسنده بسیار ریزبین و نکته‌سنج است و با توجه به آشنایی‌اش با زبان‌های عربی و کردی و سکونت طولانی مدت در میان کردها، تلاش کرده است تا فقط دربارهٔ موضوعاتی سخن بگوید که خود مشاهده و تجربه کرده است. اطلاعات وی بر اساس مشاهدات میدانی و گفت‌وگو با نخبگان جامعه جمع‌آوری شده است. این اطلاعات نکات مختلفی را شامل می‌شود؛ از جمله توصیف شهرهای مناطق کردنشین، تاریخچه، جمعیت، تسهیلات موجود در این شهرها، توصیف امارت‌های مختلف، وضعیت صنایع دستی، کشاورزی، تجارت، فرقه‌های دینی و اماکن مذهبی، نهادهای آموزشی، عشایر منطقه، تقسیمات حکومتی، تولیدات و محصولات، معادن موجود، اطلاعات زبان‌شناختی، اسطوره‌ها، فرهنگ و باورهای عامیانه، قشربندی اجتماعی، قوانین و شیوه‌های مجازات، ساختار خانواده و خویشاوندی، سرگرمی‌ها و نحوهٔ گذران اوقات فراغت. چنین اطلاعاتی به لحاظ تاریخی، جغرافیایی، مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی حائز اهمیت بسیاری است و می‌تواند به‌عنوان منبعی معتبر برای شناخت و تحلیل بسیاری از سویه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مناطق کردنشین، پیش از ورود امواج مدرنیته، مفید باشد. به‌ویژه اینکه، علی‌رغم منابع جمع‌آوری اطلاعات که پیش از این عمدتاً نخبگان بوده‌اند، از کتاب حاضر می‌توان برای کسب اطلاعات در زمینهٔ زندگی روزمرهٔ مردم عادی کرد در قرن نوزدهم نیز استفاده نمود.

اما از سوی دیگر، این کتاب همانند سایر آثار شرق‌شناسانه تنها توصیف صرف نیست و همان‌طور که مترجم فرانسوی یادآور شده است، در سرتاسر متن شاهد سوگیری‌های شدید و ایدئولوژیک نویسنده در خصوص کردها و سایر فرقه‌ها و اقلیت‌های ساکن در مناطق کردنشین هستیم. ادوارد سعید^۱ در کتاب شرق‌شناسی^۲ میان دو نوع شرق‌شناسی پنهان^۳ و آشکار^۴ تفاوت می‌گذارد. منظور سعید از شرق‌شناسی پنهان زمانی است که نویسنده، در حمایت از صدای دیگری، به‌ظاهر همدردی و همفکری نشان می‌دهد و بدین‌سان خود را از سوگیری و نگاه تک‌بعدی مبرا جلوه می‌دهد. متن حاضر، اما، در دسته مطالعاتی قرار می‌گیرد که آشکارا سوویه‌ای شرق‌شناسانه دارند. در واقع، با توجه به نگاه و رویکرد دینی نویسنده که مبتنی بر دین مسیحیت است، در سراسر کتاب شاهد آن هستیم که به‌طور علنی دین اسلام، مناسک و اعتقادات آن و فرقه‌های مختلف این دین تحت عناوینی همچون خرافات، جهالت، پندارهای باطل، تحریف و ... نقد و طرد می‌شود. علاوه بر این، نویسنده در سراسر متن از استراتژی آرمانی‌سازی، مخصوصاً درباره طبیعت کردستان، استفاده نموده و آن را طبیعتی بکر، غنی و وحشی توصیف کرده است. وی همچنین از استراتژی آیین‌های انحطاط بهره برده است و به‌واسطه نزدیکی کردها به طبیعت، آن‌ها را خشن، جاه‌طلب، نادان، خرافاتی، بی‌رحم، راهزن، آدم‌کش و دارای انواع و اقسام رذایل و صفات بد توصیف کرده است. همچنین نویسنده در سراسر متن به‌راحتی در دام قوم‌مداری افتاده است و همواره فرهنگ و دین کردها را بر اساس فرهنگ و دین اروپاییان و مسیحیت قضاوت و بررسی کرده است؛ به‌طوری‌که در جایی می‌گوید کردها علی‌رغم شجاعت «در حد و اندازه‌ای نیستند که در مقابل سپاهی اروپایی کمترین شانس داشته باشند. آن‌ها با کوچک‌ترین حربه‌ای می‌لرزند و رنگ از رخسارشان می‌پرد». همچنین در سراسر متن شاهد مقایسه موسیقی، ذائقه، هنر، غذا، آداب و رسوم و رقص کردها با اروپاییان و مسیحیان و کم‌اهمیت جلوه‌دادن آداب و رسوم کردها هستیم. علاوه بر این، کتاب تاریخ کردستان حاوی نوعی

1 Edward Said (1935-2003)

2 *Orientalism* (1978)

ادوارد سعید، شرق‌شناسی، ترجمه لطفعلی خنجی، تهران، انتشارات امیرکبیر: ۳۰۲.

3 Latent Orientalism

4 Manifeste Orientalism

اگزوتیسم^۱ است. بر مبنای این استراتژی، کامپانیه کردها را انسان‌هایی خرافاتی، دارای عقاید پوچ و واهی، فاقد اندیشه و هنر و گریزان از شیوه‌های علمی به تصویر می‌کشد. بعد از این توصیفات سطحی و در بخش پایانی کتاب، کامپانیه که متأثر از دیدگاه نوسازی است، ریشه عقب‌ماندگی کردها را به عوامل داخلی، یعنی سنت‌های کهن و حاکمان ظالم، نسبت می‌دهد؛ به طوری که وی بعد از برشمردن بسترهای مناسب برای توسعه در کردستان و انواع فعالیت‌های اقتصادی و تجاری که می‌توان در مناطق کردنشین انجام داد، معتقد است که آمدن اروپاییان و انتقال دانش از سوی آن‌ها به سرزمین کردها، می‌تواند زمینه‌ساز رشد و توسعه کردستان شود؛ زیرا «کردها اگر به خوبی رهبری شوند، فرمان برداری آن‌ها شگفتی‌آفرین خواهد شد.» امری که بعدها زمینه را برای استعمار بین‌المللی کردستان آماده نمود.

روی هم‌رفته، باید گفت که کتاب حاضر علی‌رغم نگاه ایدئولوژیک و جانب‌دارانه‌ای که دارد، شایسته خواندن است و همان‌طور که ادوارد سعید می‌گوید، می‌بایست چنین متون و نویسندگانی را «دقیقاً در متن و زمانه خودشان بررسی کنیم.»^۲ بنابراین، مطمئناً واکاوی علمی گذشته مدفون‌شده، فراموش‌شده و سرکوب‌شده کردها که در همین مطالعات شرق‌شناسان به بخشی از آن اشاره شده است، راهی می‌گشاید به سوی تاریخ آینده و ایجاد اندیشه‌های نو و روشنگر.

بهمن پانگانی

استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه گلستان

۱ عجیب و غریب‌نمایی.

۲ ادوارد سعید، فروید و غیروپایی‌ها، ترجمه نوید حمزوی، تهران، انتشارات نیما: ۲۹.

یادداشت مترجم ایرانی

تاکنون آثار فراوانی در خصوص تاریخ کردستان ترجمه شده‌اند.^۱ اثر حاضر، تاریخ کردستان، مهم‌ترین اثر جوزپه کامپانله، مبلغ مسیحی، است و مشتمل بر تجربیات چندین سال زندگی وی در مناطق مختلف کردنشین است و در واقع سفرنامه‌ی وی به شمار می‌رود.

مبلغ مسیحی دیگری به نام توماس بوآ^۲، کردشناس فرانسوی و یکی از پایه‌گذاران کردشناسی^۳، این کتاب را در سال ۱۹۵۳، از زبان ایتالیایی به فرانسوی ترجمه کرده است. این اثر شامل نه فصل است و موضوعات متنوعی به شرح زیر است:

اشاره‌هایی به ساختار سیاسی حکومت در ولایات کردستان؛ قدرت نظامی؛ نظام قضایی حاکم بر آن؛ مذهب و اعتقادات مذهبی؛ قوانین و چگونگی اجرای آن در جوامع کردنشین؛ مجازات‌ها و نحوه اجرای آن‌ها؛ آداب و رسوم و اخلاقیات؛ نحوه پوشش مردم

۱ در اینجا می‌توان به چند نمونه از این آثار اشاره کرد:

- نیکیتین، واسیلی، ۱۳۷۸، کرد و کردستان، ترجمه محمد قاضی، تهران، کانون فرهنگی انتشاراتی درایت.

- م. کدوال، دیوید، ۱۳۸۳، تاریخ معاصر کرد، ترجمه ابراهیم یونسی، تهران، نشر پانید.

- بدلیسی، امیر شرفخان، ۱۳۷۳، شرفخانه (تاریخ مفصل کردستان)، با مقدمه، تعلیقات و فهرس محمد عباسی، تهران، نشر حدیث.

- زکی بیگ، محمدامین، ۱۳۸۱، زبده تاریخ کرد و کردستان، ترجمه یدالله روشن اردلان، تهران، توس.

2. Thomas Bois (1900-1975)

۳ برای نمونه، از او ببینید:

- *L'âme des Kurdes à la lumière de leur folklore*, Paris, Les Cahiers de l'Est, 1946.

- *Les Kurdes et le droit*, Paris, Éditions du Cerf, 1947.

- *Les Kurdes*, Beyrouth, 1958.

- *Connaissance des Kurdes*, Beyrouth, Khayats, 1958.

- *Comment écrire le kurde?*, Beyrouth, Imprimerie catholique, 1965.

کرد؛ طبقات اجتماعی؛ بررسی وضع زنان؛ تجارت و بازرگانی؛ جغرافیای تاریخی و طبیعی و جاذبه‌های اقلیمی؛ هنرها؛ زبان؛ علم طب و گیاه‌شناسی؛ آثار و بناهای تاریخی و...
روشن است که کامپانيله برای تبلیغ کیش مسیحیت و سروسامان دادن مسیحیان کردستان به این سرزمین سفرکرده و این سفرنامه نیز حاوی تلاش‌های مذهبی وی است؛ اما او، پس از بررسی مناطق و امارات کردنشین، به مانند سیاحی زبردست، تمام لایه‌های زیستی و فرهنگی کردها را در اوایل سده نوزدهم به قلم کشیده است و از هیچ نکته‌ای در آداب و رسوم و اخلاقیات و دین‌داری و ملک‌داری آنان فروگذار نکرده و محسنات و عیب‌های کردها را در یادداشت‌های خود ثبت کرده است. از این حیث، کتاب او می‌تواند برای پژوهشگران این حوزه، منبع مناسبی به شمار آید.

این گستردگی، تنوع و قدمت موضوعات که خود از امتیازات این اثر به شمار می‌رود، به نوعی کار را برای مترجم دشوار می‌کرد. گاهی یافتن معنی واژه‌ای، مخصوصاً در حوزه‌های طب سنتی و گیاهان دارویی یا غذاها و لباس‌های سنتی، مستلزم صرف وقت و جست‌وجوی فراوان بود^۱.

بنا بر مقتضیات دینی و فرهنگی، قسمت‌هایی از کتاب را که با دین و فرهنگ این مرز و بوم منافات دارند، حذف کردیم. این قسمت‌ها عمدتاً شامل مسائل مذهبی، آیین‌های مذهبی یا شخصیت‌های مذهبی بوده است و با این علانم [...] مشخص شده‌اند. علاوه بر یادداشت‌های مترجم فرانسوی، یادداشت‌های مترجم ایرانی هم در پاورقی آمده است که با م.ا. (مخفف «مترجم ایرانی») مشخص شده‌اند. در ضمن، املاهای لاتین کلمات بیگانه نیز در جریان ترجمه فارسی در پاورقی آمده است.

در پایان از همکاران گرانقدر و فرهیخته‌ام در مرکز تحقیقات کردستان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج که از ابتدای مسیر ترجمه این کتاب، مرایاری و تشویق نمودند، سپاسگزاری می‌کنم.

۱. به‌عنوان مثال برای یافتن معنی واژه «زیبون»، پس از جست‌وجوهای فراوان در فرهنگ لغت‌ها و سایت‌های مختلف، به نام فروشگاه پوشاکی در تهران برخوردیم به نام «زیبون»؛ و پس از تماس تلفنی با مدیر آن، مشخص شد که این واژه به معنی نوعی لباس کردی است که در یکی از سفرهای خود به مناطق کردنشین ترکیه، آن را دیده و شنیده و از این واژه برای نام‌گذاری فروشگاه خود استفاده کرده است.

یادداشت مترجم ایرانی : ۹

و نیز بر خود لازم می‌دانم از تحریریه نشر افکار، تشکر و قدردانی نمایم که با حمایت و راهنمایی‌های بی‌دریغ خود، امکان چاپ این اثر را فراهم نمودند.

مرداد ۱۳۹۹

حمید مرادی

مقدمه مترجم فرانسوی

در سال ۱۸۱۸، چاپخانه برادران فرناندز^۱، واقع در شهر ناپل^۲، اثری را با عنوان تاریخ کردستان و فرقه‌های مذهبی آن به چاپ رساند. این کتاب، برخلاف عنوانش، بیش از آنکه یک اثر تاریخی محض باشد، بیشتر اثری توصیفی از کردستان است، در آغاز سده نوزدهم. نویسنده برخی از وقایع تاریخی را برمی‌شمارد، مانند ساخت قدیم شهر عمادیه^۳ یا ساخت تازه‌تر سلیمانیه^۴ یا گرویدن پرستشگران آفتاب در ماردین^۵ به مسلک یعقوبیه^۶؛ اما به نظر می‌رسد هدف وی بیشتر آشنایی با عادات و رسوم باشد که مشاهده کرده است یا روایت وقایعی که خود نظاره‌گر بوده یا ذکر نام شخصیت‌های کمابیش مهمی که با آنان برخورد کرده است. هر آنچه که او در حوزه جغرافیا، موقعیت اقتصادی و زندگی اجتماعی و مذهبی روایت می‌کند، از آن زمان تاکنون چنان تغییری نداشته و در کل صحیح است؛ زیرا جوزه کامپانیه^۷ سرزمین کردستان را که چندین سال و در تمام جهات در آن سیر کرده است، به درستی می‌شناسد. بنابراین، مشاهدات او از این حیث هم می‌تواند تأمل‌برانگیز باشد که وی از اولین اروپاییانی است که در میان کردها زندگی کرده است. در واقع، غیر از نیبور^۸ که پیش از نویسنده کتاب سفری علمی به کردستان داشته است (۱۷۶۶)، سایر مسافرانی که از این منطقه گذر کرده‌اند، نسبت به وی (نویسنده کتاب) تأخر دارند و اطلاعاتی که آنان ارائه می‌کنند، هر چند تحسین‌برانگیز هستند، پراکنده باقی مانده‌اند و هرگز در قالب

1. Fernandes

2. Naples

3. Amadiya (Amedi)

4. Souleymanieh (Souleimaniye)

5. Mardin

۶. منظور از یعقوبی، کلیسای ارتدکس سربانی (Église syriaque orthodoxe) است. م.ا.

7. Giuseppe Campanile

8. Carsten Niebuhr

مجموعه‌ای مانند این اثر، گردآوری نشده‌اند. شاید نکته تاسف‌بار این باشد که کامپانله در جاهایی از متن و در توصیف برخی از شخصیت‌ها و اعمال و مناسک، لحن سختگیرانه و تندی به کار می‌گیرد.

خالق این کتاب، پدر م. جوزپه کامپانله، در روستای سنت آنتیمو^۱ در شهر ناپل به دنیا آمد. پس از آنکه به آیین دومینیکن^۲ درآمد، در سال ۱۸۰۲، از سوی «انجمن تبلیغ مسیحیت»^۳ و به نمایندگی از پاپ هفتم به موصل فرستاده شد و در سال ۱۸۰۹، به عنوان مُبَلِّغ عالی‌مقام بین‌النهرین و کردستان منصوب می‌گردید. خود وی، در مقدمه کتاب خاطرنشان می‌کند که توانسته است در آنجا قدرت و نفوذ بیشتری داشته باشد؛ زیرا زبان عربی می‌دانسته و به لطف برخورداری از علم طب، می‌توانسته است بر پاشاهای موصل و عمادیه اعمال نفوذ کند. در سال ۱۸۰۹، به ژنرال گاردانه^۴ که از مأموریتی در ایران بازمی‌گشت، گزارشی کتبی درباره کردستان ارائه نمود و نیز اطلاعاتی درباره کردها به م. ژوزف روسو^۵، کاردار فرانسه در بغداد، تقدیم کرد. وی در کتاب خود، از آثار و نوشته‌های پیشینیان مشهور یاد می‌کند؛ از جمله پدر پولدو سولدینی^۶، متوفی به سال ۱۷۷۹، که آرامگاهش در زاخو هنوز هم مکانی برای زیارت است؛ پدر وینچنزوریو^۷ که در سال ۱۷۸۵، به دستور امیر جزیره^۸ به قتل رسید و پدر موریزیو گارزونی^۹، متوفی به سال ۱۷۹۱ که اولین دستور زبان کردی را در سال ۱۷۸۷ در شهر رم تألیف و منتشر کرد. نویسنده همچنین از روابط صمیمانه خود با پاشاها و آگاهای^{۱۰} کردستان سخن می‌گوید. به علاوه، وی در تأسیس و سازمان‌دهی کیش‌های کلدانی^{۱۱} «ذَبْرِ زَبَانِ هُرْمَز»^{۱۲} نقش مهمی ایفا کرد و موجب گرویدن اهالی نسطوری^{۱۳} چندین روستا به آیین کاتولیک شد و همچنین در راستای لغو وراثت جانبی اسقف‌های کلدانی اقداماتی نمود. اما انقلاب فرانسه و جنگ‌های امپراتوری زندگی مذهبی اروپاییان را عمیقاً متشنج کرده بود. صومعه‌ها اغلب چپاول می‌شدند و دیگر درآمدی نداشتند. در سال

1. Sant Antimo

2. Dominicain

3. Propagande

4. General Alfred de Gardane

5. M. Joseph Rousseau

6. Poldo Soldini

7. Vincenzo Ruvo

8. Cizre

9. Maurizio Garzoni

۱۰. عنوان آغفا دلالت بر مالکیت زمین دارد، اما برای عرضی ادب و تعارف به پسران و برادران از باب و ملاک نیز اطلاق می‌گردد. م.!

11. chaldéens

12. Rabban Hormez

13. nestoriens

۱۸۱۵، پدر کامپانیه به ناپل بازگشت؛ اما قبل از آن، کشیش های کلدانی را به حاکم کرد زاخو^۱ که مردی سخاوتمند و خیر خواه بود، معرفی کرد و بدین ترتیب مأموریت دومینکن در بین النهرین، به علت تعداد کم مریدان، به پایان رسید. در بازگشت به موطن خود، پدر در دانشگاه ناپل به تدریس زبان عربی مبادرت ورزید. وی که شیفته ادبیات بود، با نام مستعار لیسو دو متیمن^۲ به عضویت آرکادی^۳ درآمد و در عین حال با لقب «مُصَمَّم» عضو فرهنگستان پلورو^۴ بود. در سال ۱۸۱۸ کتاب خود را درباره کردستان به چاپ رساند. در این اثر، ذوق و طبع ادبی او، به ویژه در توصیف منطقه شگفت انگیز سرعِمادیه و در ترانه حزن انگیز معشوقه ای جوان و علی الخصوص در ترجمه یا بهتر بگوییم، در برداشت آزاد وی از ترانه ای کردی که پایان بخش کتاب است، به چشم می خورد. از این نویسنده نوشته های دیگری نیز موجود است؛ از قبیل فتوحات قدیس آنتیمو^۵ و ترا دی سنت آنتیمو^۶ که هر دوی این آثار در سال ۱۸۲۹ به چاپ رسیده اند. علاوه بر این، پدر کامپانیه صاحب کرسی استادی در مدرسه ساکره تنولوژی^۷ بود. وی در ۱۲ مارس ۱۸۳۵ با زندگی وداع گفت.

در اینجا لزومی ندیدم که مقدمه نویسنده را ترجمه کنم؛ ولی باقی اثر را به طور کامل ترجمه نمودم. از آنجا که نگارش اسامی خاص اشخاص، شهرها و عشیره ها ناقص بود، خود را مجاز به اصلاح آن دانستم. به این ترتیب، برای اسامی اشخاص و واژه های عربی معروف، رسم الخط فرانسوی را به کار گرفته ام؛ ولی نام شهرها را با رسم الخط انگلیسی نوشته ام، زیرا نقشه های قابل استفاده اکثراً در منابع انگلیسی یافت می شود و کتاب های فراوانی درباره کردها به زبان انگلیسی چاپ شده است.^۸ برای نوشتن اسامی کردی که نویسنده در تمام اثرش پراکنده است، از شیوه مجله هاوار^۹ استفاده کرده ام که آواشناسانه، ساده و تا حد زیادی صحیح است و در کامل ترین فرهنگ لغت های کردی امروزی به آن ارجاع داده شده است: فرهنگ لغت کردی-روسی قانات کوردو^{۱۰} (مسکو، ۱۹۶۰) و فرهنگ

-
1. Zakho	2. Méthymne (Liside Metimneo)	3. Arcadie
4. Peloro	5. <i>Gesta di S. Antimo</i> (1829)	
6. <i>S. Antimo Tragedia</i> (1829)	7. <i>Sacrée Théologie</i> (Magister in Sacra Theologia)	

۸. در این چاپ، رسم الخط فرانسوی در اولویت قرار داده شده است.

9. *Hawar*

10. *Dictionnaire kurde-russe de Qanat Kurdo* (1960)

لغت روسی-کردی فاریزوف^۱ (مسکو، ۱۹۵۷). تعدادی از کلمات به زبان ترکی هستند که بنا بر نوشتار و عرف رایج نوشته شده‌اند. هر جایی از متن که لازم دانسته‌ام تا اطلاعات نویسنده را اصلاح یا تکمیل یا به جزئیاتی اشاره کنم، یادداشت‌هایی کوتاه اضافه کرده‌ام. گمان می‌کنم که اثر پدر کامپانیه که به این صورت ارائه شده است، تمام جذابیت، لطف و ارزش خود را حفظ کرده است.

بیروت، بیست و دوم ۱۹۶۲

توماس بوا^۲

1. *Dictionnaire russe-kurde de I.O. Farizov* (1957)

2. Thomas Bois